

Nader onderzoek Flora- en faunawet
Vleermuizen

Woerden, Rietveld 33A

Dunamis Holding BV

Datum: 22 november 2016
Projectnummer: 160180

INHOUD

1	Inleiding	3
1.1	Aanleiding	3
1.2	Plangebied	3
2	Wettelijk kader vleermuizen	5
2.1	Wettelijke bescherming vleermuizen	5
2.2	Soortenstandaard vleermuizen	7
2.3	Zorgplicht	7
3	Ecologie van vleermuizen	8
3.1	Verblijfplaats	8
3.2	Vliegroutes	9
3.3	Foerageergebied	9
3.4	Jaarcyclus vleermuizen	9
4	Onderzoeksmethodiek	10
4.1	Kraamseizoen	10
4.2	Paarseizoen	10
4.3	Vleermuisprotocol	10
5	Resultaten vleermuisonderzoek	12
5.1	Onderzoeksomstandigheden	12
5.2	Resultaten veldonderzoek	12
5.3	Overige soorten	14
6	Conclusie en advies	15
6.1	Ontheffing Flora- en faunawet	15
6.2	Broedperiode en zorgplicht	15
6.3	Vrijblijvende aanbevelingen	15

Bijlage 1: geraadpleegde literatuur

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

Aan de Rietveld 33A te Woerden is de nieuwbouw van een vrijstaande woning voorzien. Om dit te realiseren wordt de bestaande bebouwing gesloopt.

Bij alle ruimtelijke ingrepen moet rekening gehouden worden met de aanwezige natuurwaarden in en om het plangebied. Daarom heeft SAB in september 2016 een quick scan flora en fauna opgesteld. Uit deze rapportage blijkt dat de aanwezigheid van essentiële functies van vleermuizen (verblijfplaatsen) niet op voorhand kan worden uitgesloten. Een nader onderzoek naar vleermuizen is noodzakelijk om hierover uitsluitel te geven. Voorliggende rapportage zet de bevindingen van dit onderzoek uiteen. Uit het onderzoek blijkt of in het plangebied verblijfplaatsen van vleermuizen aanwezig zijn en of met het voorgenomen plan mogelijk sprake kan zijn van overtreding van de Flora- en faunawet.

1.2 Plangebied

1.2.1 Huidige situatie

Het plangebied heeft betrekking op het perceel Rietveld 33A en ligt in het buitengebied ten westen van de kern Woerden. Het plangebied heeft een oppervlakte van circa 340 m² en wordt begrensd door de openbare weg (Rietveld) in het noorden en de Oude Rijn in het zuiden. Aan de oost- en westzijde van de locatie grenzen tuinen van derden. Aan de westzijde van de locatie staat een transformatorhuisje (buiten de locatiegrenzen). In het plangebied staat een vervallen en voormalige slachterij. De rest van het plangebied is grotendeels verhard. Navolgende afbeelding toont de ligging van het plangebied.

Luchtfoto met de globale ligging van het plangebied (rood omkaderd). Bron: Google Maps. Bewerking: SAB.

1.2.2 Toekomstige situatie

In de toekomstige situatie wordt de bestaande bebouwing gesloopt. Daarvoor in de plaats wordt nieuwbouw gerealiseerd. Dit betreft een vrijstaande woning. De watergang wordt hierbij ongemoeid gelaten. Navolgende afbeelding geeft een impressie van het plangebied in de nieuwe situatie.

Impressie van het plangebied in de nieuwe situatie. Bron: Kolpa architecten.

2 Wettelijk kader vleermuizen

2.1 Wettelijke bescherming vleermuizen

Vleermuizen zijn beschermde inheemse diersoorten als bedoeld in artikel 4, lid 1, onder c van de Flora- en faunawet (Ff-wet) en zijn opgenomen in de Europese Habitatrichtlijn, diersoorten van communautair belang die strikt moeten worden beschermd. In de dagelijkse praktijk betekent dit dat vleermuissoorten vermeld staan op de zogenaamde Tabel 3. Door deze bescherming dient bij ruimtelijke ontwikkelingen te worden bepaald of er met het voornemen sprake is van een overtreding van de verbodsbepalingen (artikel 9, artikel 10, artikel 11, artikel 13) uit de Flora- en faunawet. Bij de beoordeling van ontheffingsaanvragen voor deze soortgroep geldt de uitgebreide toets.

Het is verboden:

- vleermuizen te doden, te verwonden, te vangen, te bemachtigen of met het oog daarop op te sporen (artikel 9);
- vleermuizen opzettelijk te verontrusten (artikel 10);
- voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van vleermuizen te beschadigen, te vernielen, weg te nemen of te verstoren (artikel 11);
- vleermuizen te vervoeren of onder zich te hebben (artikel 13).

Tot de voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van vleermuizen worden ook de foerageergebieden en vliegroutes gerekend mits deze van essentieel belang zijn.

Een foerageergebied is van essentieel belang voor het functioneren van de verblijfplaats wanneer er geen alternatieve foerageergebieden zijn om de eventuele aantasting ervan op te vangen. Een vliegroute is essentieel wanneer er geen goede alternatieve vliegroute is om vanuit de verblijfplaats het betreffende foerageergebied te bereiken dan wel dat er wel een alternatieve vliegroute is, maar het gebruik hiervan, vergeleken met de originele vliegroute, teveel energie kost (te ver omvliegen of te onbeschut).

Wanneer een ruimtelijke ingreep rechtstreeks kan leiden tot verstoring of vernietiging van (het leefgebied van) beschermde soorten, kan het project of handeling in strijd zijn met de Flora- en faunawet. Indien na het treffen van mitigerende maatregelen overtreding van één of meer verbodsbepalingen van de Flora- en faunawet niet kan worden uitgesloten, is een ontheffing ex. Artikel 75 van de Flora- en faunawet van het Ministerie van Economische Zaken noodzakelijk.

Daar vleermuizen tevens zijn beschermd door de EU Habitatrichtlijn dient bij een aanvraag van een ontheffing Flora- en faunawet één of meerdere belangen zoals genoemd in artikel 16, lid 1 van de EU habitatrichtlijn te worden onderbouwd.

Veel werkzaamheden worden echter niet uitgevoerd omwille van één van de belangen zoals genoemd in artikel 16, lid 1 van de Habitatrichtlijn. Hierdoor is ontheffing voor het overtreden van een verbodsbepaling bij die werkzaamheden enkel mogelijk, als er sprake is van een zeer geringe en slechts tijdelijke verstoring. Men dient dan de negatieve effecten van de werkzaamheden tot een minimum te beperken door vooraf aanvullende mitigerende maatregelen te treffen.

Indien na het nemen van maatregelen de verstoring niet alsnog leidt tot het beschadigen en vernielen van voortplantings- of vast rust- of verblijfplaatsen van beschermde soorten dan is het mogelijk om op basis van een of meerdere belangen uit het Besluit vrijstelling beschermde dier- en plantensoorten een ontheffing aan te vragen.

Wettelijk belangen van de EU Habitatrichtlijn (artikel 16, lid 1):

- de bescherming flora en fauna;
- de veiligheid van het luchtverkeer;
- de volksgezondheid of openbare veiligheid;
- dwingende reden van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en voor het milieu wezenlijk gunstige effecten.

Wettelijk belangen zoals genoemd in het Besluit vrijstelling beschermde dier- en plantensoorten (artikel 2, lid 3):

- a. de bepalingen inzake de gemeenschappelijke markt en een vrij verkeer van goederen van het Verdrag tot oprichting van de Europese Gemeenschap;
- b. de bescherming van flora en fauna;
- c. de veiligheid van het luchtverkeer;
- d. de volksgezondheid of openbare veiligheid;
- e. dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en voor het milieu wezenlijk gunstige effecten;
- f. het voorkomen van ernstige schade aan vormen van eigendom, anders dan gewassen, vee, bossen, bedrijfsmatige visserij en wateren;
- g. belangrijke overlast veroorzaakt door dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort;
- h. de uitvoering van werkzaamheden in het kader van bestendig beheer en onderhoud in de landbouw en in de bosbouw;
- i. bestendig gebruik;
- j. de uitvoering van werkzaamheden in het kader van ruimtelijke inrichting of ontwikkeling.

De vooraf te treffen maatregelen moeten van dien aard zijn dat de functionaliteit van de voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaatsen behouden blijft. Hierbij moet naast de verblijfplaats zelf ook gedacht worden aan geschikt gebied om te foerageren en om deze foerageergebieden te kunnen bereiken vanuit de verblijfplaats (vliegroute).

Noodzakelijk is dat de getroffen mitigerende maatregelen de negatieve effecten te niet doen. Daarnaast moet deze maatregelen zeker of met een hoge mate van zekerheid voldoende functioneren vóórdat het oorspronkelijke onderdeel van het leefgebied wordt aangetast. Hierbij dient ook voldoende invulling te worden gegeven aan de zorgplicht (zie paragraaf 2.3). Een basispakket aan mitigerende maatregelen is beschreven in soortenstandaard van het de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland.

2.2 Soortenstandaard vleermuizen

Voor de bedreigde plant- en diersoorten waarvoor vaak een ontheffing wordt aangevraagd, zijn soortenstandaarden opgesteld. Deze soortenstandaarden bevatten een aantal kenmerkende ecologische aspecten van de betrokken soort, evenals een set basis- of standaardmaatregelen, die een initiatiefnemer die een ruimtelijke ingreep overweegt waarbij een beschermde soort is betrokken, kan of moet nemen. Bij deze maatregelen staat grotendeels vast dat ze effectief zijn, maar waar dit nog niet onomwonden is vastgesteld, wordt dit vermeld. Afwijkingen van die basisset maatregelen zijn alleen toegestaan als de lokale situatie of populatie dat vereist. Dan zijn er dus maatwerkmaatregelen noodzakelijk.

De lokale situatie en het effect van de ruimtelijke ingreep op de betrokken beschermde plant- of diersoort zal altijd door een deskundige moeten worden beoordeeld om te zien of met de genoemde algemene maatregelen overtreding van de wet kan worden voorkomen. Als er, ondanks het treffen van de in de soortenstandaarden genoemde maatregelen, mogelijk toch verbodsbepalingen van de Flora- en faunawet worden overtreden dan blijft een ontheffing nodig en moet er een ontheffingsaanvraag worden ingediend bij Rijksdienst voor Ondernemend Nederland..

Kortom: de soortenstandaard geeft de basismaatregelen waarmee in reguliere/normale gevallen een overtreding van de verbodsbepalingen uit de Flora- en faunawet kan worden voorkomen dan wel negatieve effecten kunnen worden verminderd. Ook zijn maatregelen genoemd zodat de werkzaamheden slechts zullen leiden tot tijdelijke verstoring. Indien met of zonder mitigerende maatregelen sprake is van tijdelijke verstoring of indien sprake is van een uitzonderlijke geval moet een ontheffing ex artikel 75 Flora- en faunawet worden aangevraagd bij de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland.

2.3 Zorgplicht

Naast de verbodsbepalingen uit de Flora- en faunawet is voor alle in het wild levende plant- en diersoorten de zorgplicht van toepassing. Een ieder neemt voldoende zorg in acht voor de in het wild levende dieren en planten, alsmede voor hun directe leefomgeving. De zorg houdt in ieder geval in dat een ieder die weet of redelijkerwijs kan vermoeden dat door zijn handelen of nalaten nadelige gevolgen voor flora of fauna kunnen worden veroorzaakt, verplicht is dergelijk handelen achterwege te laten voor zover zulks in redelijkheid kan worden gevergd, dan wel alle maatregelen te nemen die redelijkerwijs van hem kunnen worden gevergd teneinde die gevolgen te voorkomen of, voor zover die gevolgen niet kunnen worden voorkomen, deze zoveel mogelijk te beperken of ongedaan te maken.

3 Ecologie van vleermuizen

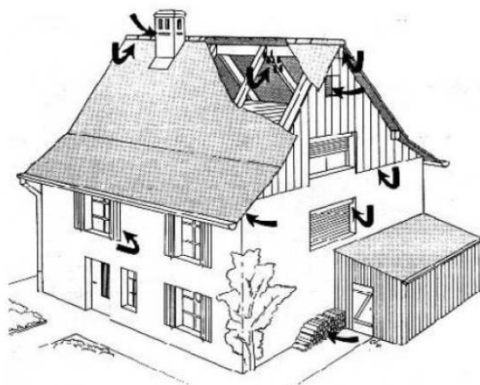
Elke vleermuissoort heeft een eigen specifiek scala aan eisen waaraan een leefgebied moet voldoen, om zich succesvol te kunnen handhaven. De verblijfplaatsen, vliegrou-tes en foerageergebieden vormen hierin een centrale plaats. Deze worden hieronder besproken.

3.1 Verblijfplaats

Net als alle zoogdieren zoeken ook vleermuizen een beschermde ruimte op om te slapen, hun jongen te baren en groot te brengen. Dit is de zogenaamde vaste rust- en verblijfplaats. Vleermuizen bezitten door het jaar heen een groot scala aan verschillende soorten verblijfplaatsen om in bovengenoemde behoefte te voorzien. Er wordt voor deze diergroep in het algemeen onderscheid gemaakt tussen kraamverblijfplaatsen, zomerverblijfplaatsen, paarverblijfplaatsen en winterverblijfplaatsen. In de kraamverblijfplaats worden de jongen (één per vrouwtje) gebaard en gezoogd. In dergelijke verblijfplaatsen scholen meerdere vrouwtjes (met jongen) bij elkaar. De omvang van een dergelijke kolonie verschilt per locatie en per soort. Van de gewone dwergvleermuis is bijvoorbeeld bekend dat zij groepen vormt van circa 50 tot 120 individuen. Bij de laatvlieger zijn deze groepen geregeld kleiner: 10 tot 50 vrouwtjes.

In zomerverblijfplaatsen bevinden zich de volwassen mannetjes en vrouwtjes die zich niet voortplanten. Hier zijn altijd maar enkele vleermuizen aanwezig. In de paarverblijfplaatsen vindt de paring plaats. Mannetjes bezetten dan een verblijfplaats met daaromheen zijn territorium en proberen vrouwtjes hiernaartoe te lokken om te paren. In de winterverblijfplaats overwinteren de vleermuizen. Gewone dwergvleermuizen kunnen zowel in kleine als in grote groepen overwinteren. De watervleermuis overwintert weer in grotten of bunkers en andere soorten (bijvoorbeeld rosse vleermuis) trekken weg uit Nederland naar warmere oorden.

Zowel de gewone dwergvleermuis als de laatvlieger hebben hun verblijfplaatsen in gebouwen. De ruige dwergvleermuis kan van zowel boomholten als gebouwen gebruik maken. De rosse vleermuis en watervleermuis zijn echter boombewonende soorten. Onderstaande afbeelding toont de mogelijke verblijfplaatsen van vleermuizen rondom gebouwen.

Waar zitten vleermuizen in gebouwen:

- In de spouwmuur achter een spouwgat, rooster of ventilatievoeg (= verticale spleet in metselwerk)
- Op de kopgevel waar de dakpannen over de rand steken
- Achter de dakrand via een kier aan de onderzijde
- Onder het dak, tussen dak en dakbeschot
- Onder de dakpannen via een scheefliggende dakpan
- Achter gevelbeplating of -betimmering via een kier
- Achter een reclamebord tegen de gevel
- Achter een loszittende loodslab, bijvoorbeeld bij de schoorsteen of dakkapel
- In een schoorsteen achter een kier of rooster
- Achter luiken
- Achter of tussen de buitenzonwering
- In de balkonvloer (bij flats)

Verblijfplaatsen van vleermuizen in en om het huis.

Vleermuizen leven door het jaar heen in een netwerk van verschillende verblijfplaatsen, maar ook in een netwerk van verschillende verblijfplaatsen tijdens hetzelfde seizoen. Afhankelijk van soort en situatie is er sprake van een hoofdverblijfplaats met satellietverblijfplaatsen of van meer gelijkwaardige verblijfplaatsen. Zelfs kraamverblijfplaatsen kunnen van de ene op de andere dag verlaten zijn, waarbij de vrouwtjes hun jongen hangend aan de buik met zich meedragen. Tussen winterverblijfplaatsen wordt minder gewisseld. Bij de gewone dwergvleermuis liggen alle verblijfplaatsen binnen een straal van 20 km bijeen. Bij grotere vleermuissoorten als de laatvlieger of de rosse vleermuis is dit gebied vele malen groter.

3.2 Vliegroutes

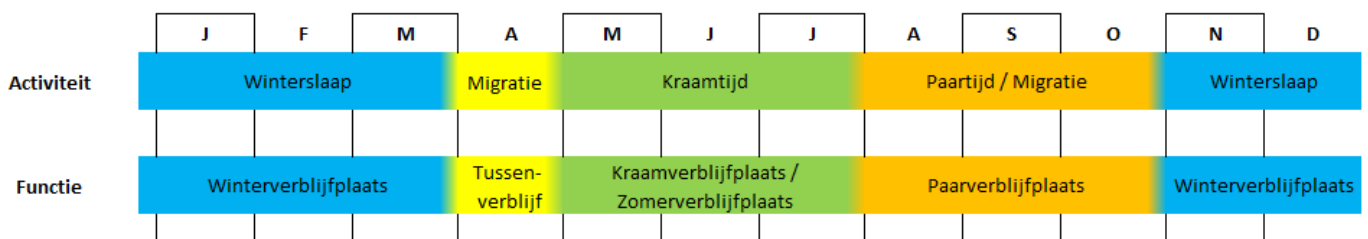
Vanuit hun verblijfplaatsen moeten de vleermuizen hun weg kunnen vinden op zoek naar voedsel. Met behulp van hun sonar moeten ze wegwijs worden in de omgeving tussen verblijfplaats en foerageergebied. Vleermuizen gebruiken hiervoor vaak een vaste route naar het foerageergebied. Lijnvormige elementen als een bomenrij of watergang met opgaande begroeiing is hierbij vaak belangrijk voor hun oriëntatie.

3.3 Foerageergebied

Voor het vinden van voedsel heeft elke vleermuissoort zich op enige wijze gespecialiseerd. Een overeenkomst is dat ze allen beschutting van wind zoeken. Enerzijds om energie te besparen, anderzijds vanwege de hoeveelheid insecten. De gewone dwergvleermuis foerageert bijvoorbeeld vooral in open ruimtes in bosachtig gebied of langs wind beschutte, lijnvormige elementen, zoals bomenrijen of watergangen. De laatvlieger foerageert ten opzichte van de gewone dwergvleermuis in dezelfde soort gebieden maar dan hoger in de lucht en zolang de wind het toe laat boven openere terrein. De watervleermuis foerageert enkel boven open water.

3.4 Jaarcyclus vleermuizen

Vleermuizen gebruiken dus een netwerk van deelleefgebieden met verschillende functies. De in Nederland meest voorkomende soorten volgen daarbij een duidelijke seizoenscyclus: beginnend bij winterslaap, achtereenvolgens migratie, kraamperiode, balts- of paartijd, trek en tenslotte weer winterslaap. zie onderstaand tijdschema.

Jaarcyclus van vleermuizen

4 Onderzoeksmethodiek

Het onderzoek naar vleermuizen is uitgevoerd met behulp van een batdetector (Pettersen D240X). Batdetectors vertalen de voor mensen onhoorbare sonargeluiden van vleermuizen in hoorbare geluiden. Vleermuizen zijn op naam gebracht door interpretatie van het ritme en de klank van hun sonargeluid, gecombineerd met zichtwaarnemingen van vliegstijl en grootte. Belangrijke waarnemingen zijn opgenomen en later op basis van hun sonagram in Batsound geanalyseerd. De veldbezoeken zijn uitgevoerd door Laneco.

4.1 Kraamseizoen

Er zijn vanwege de grootte van het plangebied twee onderzoeksrondes (avond- en ochtendronde) uitgevoerd in het zomerseizoen van 2016 om de aanwezigheid van vliegroutes, belangrijke foerageergebieden, zomerverblijfplaatsen en kraamkolonies in beeld te brengen. Het avondonderzoek is uitgevoerd door twee personen. Omdat vleermuizen 's ochtends enige tijd zwermen is het ochtendonderzoek uitgevoerd door één persoon.

4.2 Paarseizoen

Er zijn in de nazomer van 2016 twee onderzoeksrondes uitgevoerd om de aanwezigheid van vliegroutes, belangrijke foerageergebieden, paarplaatsen en indicaties van winterverblijfplaatsen te onderzoeken. Er zijn twee avondrondes uitgevoerd; beide rondes zijn uitgevoerd door één persoon.

4.3 Vleermuisprotocol

Er is gewerkt conform het protocol voor vleermuisonderzoek zoals opgesteld door het Netwerk Groene Bureaus (NGB, 2013). Bijzondere waarnemingen zijn opgenomen en in batsound geanalyseerd.

Vleermuisprotocol

Het vleermuisprotocol heeft tot doel het belang van de functies van gebieden voor soorten vleermuizen effectief en efficiënt vast te stellen voor de Flora en faunawet. Het is een hulpmiddel voor deskundige vleermuisonderzoekers en de beoordelaars van vleermuisonderzoek om te bepalen wat een juridisch redelijke onderzoeksinspanning is voor een specifieke locatie. Het protocol bundelt daartoe de bestaande kennis over onder meer de beste veldcondities, de perioden voor onderzoek, het aantal en de duur van veldbezoek.

Het protocol is opgesteld om het onderzoek voor de Flora en Faunawet optimaal te laten verlopen. Wanneer het protocol in essentie is gevolgd, bestaat grote mate van juridische zekerheid dat voldaan is aan een wettelijke en maatschappelijk verantwoorde inspanning om na te gaan of soorten en functies van gebieden in het geding zijn. In het bijzonder wanneer de aanwezigheid van gebiedsfuncties of soorten wordt uitgesloten zou een onderzoek volgens het protocol als juridisch voldoende moeten worden aangemerkt.

Status van het protocol

Het protocol voor het inventariseren van vleermuizen is opgesteld door het Netwerk Groene Bureaus en de Zoogdiervereniging, in overleg met de Dienst Landelijk Gebied en de Gegevensautoriteit Natuur (GaN). In expertmeetings zijn in 2008 de voorschriften ontwikkeld en op basis van toepassing gedurende het seizoen in 2008, 2009, 2010, 2011 en 2012 geëvalueerd. De bij het onderzoek gehanteerde versie is uitgebracht op 25 maart 2013. Dit is de meest recente versie van het protocol.

Volgens de GaN is het protocol gebaseerd op de meest recente wetenschappelijke inzichten, voldoet het aan de eisen die het bevoegd gezag stelt en biedt het een duidelijkheid over het begrip “gedegen onderzoek” uit de Flora en faunawet. Het protocol wordt onder auspiciën van de Gegevensautoriteit Natuur aan de hand van opgedane ervaringen en nieuwe onderzoekskennis, bijvoorbeeld over het voorkomen van soorten, seizoensactiviteit of nieuw onderkende gebiedsfuncties, jaarlijks geëvalueerd en zo nodig geactualiseerd.

5 Resultaten vleermuisonderzoek

5.1 Onderzoeksomstandigheden

Het onderzoek naar vleermuizen is sterk gebonden aan goede klimatologische omstandigheden. Bij te veel wind (>3 - 4 Bft), te lage temperaturen (< 10 °C) of te grote neerslag (waterdruppeldiameter >0,5 mm (motregen)) zijn sommige soorten niet aanwezig of verminderd actief waardoor de waarnemingen onvolledig tot onvoldoende kunnen zijn. In onderstaande tabel zijn de weeromstandigheden ten tijde van het veldonderzoek weergegeven. De veldbezoeken zijn uitgevoerd door Laneco Landschaps en Ecologisch Advies.

Datum	Zon op / onder	Tijd (start)	Tijd (eind)	Temperatuur (°C)	Wind (Bft)	Neerslag	Onderzoeks- omstandigheden
07-06-2016	21:56 uur	21:50 uur	23:20 uur	20	1 – 2	Geen	Goed
08-07-2016	05:31 uur	04:00 uur	05:30 uur	16	0 – 1	Geen	Goed
16-08-2016	21:00 uur	22:20 uur	23:53 uur	14	1 – 2	Geen	Goed
20-09-2016	19:41 uur	21:03 uur	22:44 uur	17	0 – 1	Geen	Goed

Uit voorgaande tabel blijkt dat tijdens alle veldbezoeken niet twee uur lang het plangebied en de omgeving ervan is onderzocht. Echter, het vleermuisprotocol stelt dat de waarnemingen voor een gebiedsfunctie beëindigd kunnen worden wanneer de aanwezigheid van alle potentieel voorkomende soorten en functies is vastgesteld, ongeacht de voorgeschreven waarnemingsduur in de protocollen. In dit geval is hier ook tijdens de vier veldbezoeken sprake van geweest.

5.2 Resultaten veldonderzoek

5.2.1 Kraamverblijfonderzoek

De eerste onderzoeksrunde in de zomer betrof een avondbezoek op 7 juni 2016. De vleermuisactiviteit in en rondom het plangebied was zeer beperkt. Tijdens deze ronde zijn gewone dwergvleermuis, laatvlieger en een vleermuissoort uit de groep van myoten waargenomen in en rondom het plangebied. Om 22.51 uur, bijna een uur na zonsondergang, vloog de eerste gewone dwergvleermuis het plangebied binnen. In totaal zijn er maximaal twee gewone dwergvleermuizen en één laatvlieger waargenomen binnen het plangebied. Van de myoot is een geluidsopname gemaakt. De opname was echter van zodanig slechte kwaliteit (veel achtergrondruis), dat soortbepaling achteraf niet meer mogelijk bleek. Gezien de aanwezige habitats en ligging van het plangebied betreft het hier een meervleermuis of watervleermuis. Het betrof een enkel dier wat geen binding vertoonde met het plangebied. Er zijn binnen het plangebied geen uitvliegende vleermuizen waargenomen. Verblijfplaatsen, vliegroutes of andere belangrijke onderdelen uit het leefgebied van vleermuizen zijn niet aangetroffen.

De tweede onderzoeksrunde in de zomer betrof een ochtendonderzoek op 8 juli 2016. Tijdens deze ronde zijn gewone dwergvleermuis en een vleermuissoort uit de groep van myoten waargenomen in en rondom het plangebied. Van de myoot is een geluidsopname gemaakt. De opname was echter van zodanig slechte kwaliteit (veel achtergrondruis), dat soortbepaling achteraf niet meer mogelijk bleek. Gezien de aanwe-

zige habitats en ligging van het plangebied betreffen het hier meervleermuizen of wintervleermuizen. Boven de Oude Rijn foerageerde een groep van circa tien tot vijftien gewone dwergvleermuizen en een enkele myoot. De groep verplaatste zich boven de Oude Rijn en heeft mogelijk een verblijfplaats in een woning aan de overzijde van de Oude Rijn. De laatste gewone dwergvleermuis is waargenomen op 04.50 uur, circa 40 minuten voor zonsopgang. Binnen het plangebied is geen enkele vleermuis waargenomen. Binnen het plangebied zijn geen verblijfplaatsen, vliegroutes of andere belangrijke onderdelen uit het leefgebied van vleermuizen aangetroffen. Er zijn geen zwermende of invliegende vleermuizen waargenomen in het plangebied. Navolgende afbeelding visualiseert de waarnemingen van de kraamperiode.

Legenda

- Gewone dwergvleermuis – foeragerend/passierend
- Groep gewone dwergvleermuizen (10-15) en enkele myoten
- Laatvlieger – foeragerend/passierend
- Myotis spec. – foeragerend/passierend

5.2.2 Paarverblijfonderzoek

Tijdens de eerste najaarsronde op 16 augustus 2016 was er zeer weinig vleermuisactiviteit in en rondom het plangebied. Er is tijdens deze ronde alleen een gewone dwergvleermuis waargenomen. Eén dier foerageerde af en toe kortstondig in het plangebied, waarbij geen baltsactiviteit is waargenomen. Er zijn geen uitvliegende dieren waargenomen en er is ook geen winterzwermactiviteit vastgesteld. Ook zijn er geen andere verblijfplaatsen, vliegroutes of andere belangrijke onderdelen uit het leefgebied van vleermuizen aangetroffen.

De tweede najaarsronde betrof een avondbezoek op 20 september 2016. Tijdens deze ronde was er wederom zeer weinig vleermuisactiviteit en er is alleen gewone dwergvleermuis waargenomen. Eén dier foerageerde af en toe kortstondig in het plangebied en vertoonde geen baltsactiviteit. Er zijn geen uitvliegende dieren waargenomen en er is ook geen winterzwermactiviteit vastgesteld. Ook zijn er geen andere

verblijfplaatsen, vliegroutes of andere belangrijke onderdelen uit het leefgebied van vleermuizen aangetroffen. Navolgende afbeelding visualiseert de waargenomen vleermuizen in en rond het plangebied.

Legenda

- Gewone dwergvleermuis – foeragerend/passierend

5.2.3 Winterverblijfonderzoek

Gezien de beperkte activiteit van vleermuizen en de afwezigheid van zomer- en paarverblijfplaatsen of winterzwermgedrag, is het uitgesloten dat de bebouwing binnen het plangebied in de winter een functie vervult als verblijfplaats voor vleermuizen.

5.3 Overige soorten

Er zijn geen overige van belang zijnde waarnemingen gedaan. Wel maakte een bewoner uit de omgeving melding van het voorkomen van steenuil. Deze soort wordt blijkbaar af en toe zonnend waargenomen op de bebouwing binnen het plangebied. Er zijn echter geen nesten of andere aanwijzingen en sporen (braakballen of krijtstrepen) gevonden die duiden op regelmatig gebruik van het plangebied door steenuil. Aanwezigheid van vaste rust- en verblijfplaatsen van deze soort wordt dan ook uitgesloten.

6 Conclusie en advies

6.1 Ontheffing Flora- en faunawet

In het plangebied is nader onderzoek verricht naar vleermuizen. In het plangebied zijn geen essentiële functies van vleermuizen vastgesteld. Wel is boven de Oude Rijn (buiten het plangebied) tijdens de ochtendronde een grotere groep vleermuizen waargenomen, met tien tot vijftien gewone dwergvleermuizen en een enkele myoot. Ondanks het feit dat een vliegroute niet is vastgesteld, heeft de Oude Rijn gezien de aantallen wel een belangrijke functie als foerageergebied en mogelijke vliegroute. Door het slopen van de bebouwing en het realiseren van de nieuwbouw vindt er geen directe aantasting plaats van dit foerageergebied/vliegroute. Wel kan extra verlichting in de toekomstige situatie een negatief effect hebben op deze vliegroute. Daarom dient het gebruik van verlichting in de nieuwe situatie te worden beperkt en in ieder geval niet uit te stralen op de Oude Rijn.

Als met de verlichting rekening gehouden wordt, is het plan daarmee haalbaar in het licht van de Flora- en faunawet. Ook dient te allen tijde rekening gehouden te worden met broedende vogels en de zorgplicht.

6.2 Broedperiode en zorgplicht

Voor broedende vogels en de zorgplicht gelden de volgende twee voorwaarden:

- De zorgplicht is altijd van toepassing. Iedereen moet voldoende zorg in acht nemen voor alle in het wild levende dieren, planten en hun leefomgeving. Dit kan bijvoorbeeld door de werkzaamheden te verrichten buiten kwetsbare periodes (het voortplantings- en winterslaapseizoen). Ook kan er gefaseerd worden gewerkt om dieren de kans te geven om te vluchten.
- Verder kunnen bij (de start van) werkzaamheden in de broedperiode, broedende vogels worden verstoord, of hun nesten worden aangetast. De broedperiode loopt globaal van half maart tot half augustus. Er is geen vrijstelling te verkrijgen in het kader van de Flora- en faunawet voor activiteiten die vogels in hun broedseizoen zou kunnen verstoren. De start van de werkzaamheden dient daarom plaats te vinden buiten de broedperiode.

6.3 Vrijblijvende aanbevelingen

Naast de consequenties die voortkomen uit de Flora- en faunawet zijn ook vrijblijvende aanbevelingen te doen ten aanzien van de inrichting van het plangebied, namelijk:

- Als bomen en struiken worden geplaatst in de nieuwe situatie, bevelen wij inheemse boom- en struiksoorten aan. Deze soorten komen van oorsprong in Nederland voor. Dergelijke soorten zorgen voor een hogere biodiversiteit in het gebied dan uitheemse soorten. Inheemse soorten trekken bijvoorbeeld meer insecten aan dan uitheemse soorten. Er is dan meer voedsel voor bijvoorbeeld vogels en vleermuizen voorhanden.
- Vanwege de veranderde constructie van nieuwbouw hebben huismussen, gierzwaluwen en vleermuizen steeds minder nestplaatsen en vaste rust- en verblijfplaatsen tot hun beschikking. Tegenwoordig zijn elegante oplossingen beschikbaar om

deze soorten onderdak te bieden in nieuwe gebouwen. Derhalve bevelen wij vrijblijvend aan om het inbouwen van nest- en verblijfplaatsen van deze diersoorten in de nieuwbouw in overweging te nemen.

- Tijdens de veldbezoeken is melding gedaan van een steenuil in het plangebied. Om meer nestgelegenheid te bieden voor deze vogelsoort, zou een steenuilenkast in het plangebied geplaatst kunnen worden.

Bijlage 1: geraadpleegde literatuur

Dietz, C.; Nill, D.; Von Helversen, O.; Lina, P. 2011. Vleermuizen: alle soorten van Europa en Noordwest-Afrika : biologie, kenmerken, bedreigingen. Tirion Natuur, Utrecht.

Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO.nl). 2014. Soortenstandaard Gewone dwergvleermuis, *Pipistrellus pipistrellus*. Ministerie van Economische zaken - Rijksdienst voor Ondernemend Nederland, Team natuur, Den Haag.

Vleermuisvakberaad Netwerk Groene Bureaus, Zoogdiervereniging en Gegevensautoriteit Natuur, Vleermuisprotocol 2013, 25 maart 2013. www.gegevensautoriteit-natuur.nl en www.netwerkgroenebureaus.nl.

Websites:

www.rvo.nl

www.rijksoverheid.nl

www.wetten.nl

www.vleermuis.net

www.vleermuizenindestad.nl

www.telmee.nl